

სკოლა თბილისის პირველი კონტაქტი

სკოლა თბილისის პირველი კონტაქტი
ფონდი 287 1 59

სკოლა თბილისის პირველი კონტაქტი
ფონდი 287 1 59

სკოლა თბილისის პირველი კონტაქტი

სკოლა თბილისის პირველი კონტაქტი
15-01-28 21

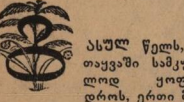
„ვეფხისტყაოსანი“ რუმინეთში

ა/წლის 21 აპრილს საქართველო სალიტერატურო განყოფილებაში მიმდინარეობდა ლიტერატურის აკადემიის თეორიული განყოფილების მიერ „ვეფხისტყაოსანი“ რუმინეთში. მზამხვამთ ამ საუბრის ტექსტი.

ურთიერთობის შორეულ წარსულს? აქ უნებლიეთ უნდა მოვიგონოთ ის უძველესი ისტორიული ფაქტი, რომელიც მე-17 საუკუნის დასასრულთან და მე-18 საუკუნის პირველ ათეულ წლებთან არის დაკავშირებული. სწორედ ამ ხანებში რუმინეთში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა თავის დროისათვის დიდად განათლებული ჩვენი სახელოვანი თანამემამულე და წინაპარი, რომელიც რუმინეთში კეთილშობილად ცხოვრობდა და მისი იტალიური სახელი იყო ვილჰელმ ბრანკოვსკი.

ამიტომ, გამოიცხადო არ არის შესაძლებელი იმისა, რომ ანთიმოზ რუმინეთში ხილვა ვახტანგის მიერ 1719 წელს თბილისში გამოცემული „ვეფხისტყაოსანი“ და, როგორც საკუთარი საშობლო მკვლევარი რელიევი, საჩუქრად მიერთია იგი თავის მფარველ კონსტანტინე ბრანკოვსკისათვის. ასეთ ზღაპარულ ეთერებაში, საფუძვლებზედა ანთიმოზი ბრანკოვსკის გაგნობდა ამ წიგნის მნიშვნელოვან გატანების საქართველოში არსებულ ტრადიციულ ჩვეულებას. ამ გზით კი, შესაძლოა, ანალოგიური წესი ან თვით ეს ტრადიცია მის ახალ, მეორე საშობლოში შთაბრძნობიდან შთამომავლობის გადასცემოდა.

ასულ წელს, მალთავეში სამკურნალოდ ყოფნის დროს, ერთი შეტად საგულისხმო ამბავი მიამბო ფოთის ციტირუსების საბჭოთა მეურნეობის აგრონომის უფროსმა, მრავალი ორდენისა და მედლის კავალერმა, აგრონომმა სერგო ალექსანდრეს-ძე ცომახი. მას სამამულო ომის პერიოდში სახელგანთქანი ბრძოლის დიდი გზა აქვს გადებული დასავლეთით დენკარდიან ვალტონის ტბამდე (უნგრეთი) და აღმოსავლეთით ულან-ბატორიდან პორტარტურამდე.

დაიხსენებოთ კმაყოფილებით შეგონება, მერე შევიდეთან მიგვიპიტავო, საბჭოთა გამოგვიტანა, თან ერთი ბოთლი წითელი ღვინოც მოაკოლო და იქვე ახლოს სკამზე ჩამოქადა. ცდილობდა ჩამოეთი ესამოგნებნა ჩვენთვის; ჩვენც მაღიანად შევეცდით ერთი საკმეოს და თან დაიხსენებოთ ესაუბრობდით. როცა გვარიანად დავაწარმოე, დაიხსენებოთ მოკრძალებით ვკითხვი:

— ბოლოში, მაგრამ, საიდან იცნობთ თქვენ შოთა რუსთაველს? ამ კითხვაზე მან ერთი ნაღვლიანად ამოიხრა და მერე დიმილით მიპასუხა:

— მო, შეგონება, დალაზერის ეშხაში, იმ თქვენმა რუსთაველმა მე ქმარი დამაქარგვინა.

— ეს როგორ? — უცებ შევეცით-ბე ვაოცებოთ.

— როგორ და აი ასე. — დაიწყო ქალმა ამბის ისტორია მშვიდი და მომხარბი სახით.

ჩვენ გვეჯავდა უფროსი ქალიშვილი, რომელიც 1939 წელს მივათხოვეთ ბუქარესტში ერთი დიდი არისტოკრატიული ოჯახის შთამომავალს, გვარად ბრანკოვსკის. ქალიშვილისათვის უყვალა საქორი შოთაველი მომზადებული ეგვიპტე, მაგრამ, სრულიად მოულოდნელად, სასიმომ მხოთვეად მხოლოდ შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ მოგვთხოვა. ამ პოეტის ხეზე მანამდე არ ვიცნობდით. დაჯავიყნეთ, რომ მისი წიგნის შდგნა სავარანგეთში შეიძლებოდა. რა გზა გვიკოლო, საქორი ფული მოვგარგოვთ და მე და ჩემი ქმარი პარიზში წავიდით. იქ „ვეფხისტყაოსანი“ მართლაც დაუბეჭდავთ ჩვენ ჩასვლამდე რამდენიმე წლის ადრე, მაგრამ მთელი ცირაუვი ვაივითელი ვაქონდა. გამომცემლობა სპეციალურ შეკვეთას იღებდა. საქორი იყო მხოლოდ ოცი დღის ლოდინი. შეკვეთა ვაგაფორმეთ, წიგნის დირიგებულება წინასწარ მთლიანად ვადავიხადეთ და გამომცემლობის ახლის ერთ სასტუმროში დავხიდავდით.

მთელი იქ ყოფნის განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ ვაგვეყი ჩემს ქმარს თბილისში, დანარჩენ დროს მეტწილად მარტო ვუყავი ოთახში და საქარ განსაკუთრებით ვერთობოდი. ქმარი ხან კინოში დადიოდა, ხან სასტორიზო და ხშირად გვეანობამდე არ ბრუნდებოდა ოთახში, მაგრამ მე ამას განსაკუთრებულ ყურადღებას არ ვაქცევდა. უკანასკნელი დღეც დადგა. უკან ვამოსამზადებულად მივდივარ ავიღეთ, ნივთები ჩემოდანში ჩავაგადავთ და ქმარი შეკვეთილი წიგნის ვამოსატანად წავიდეთ.

განვლო საქაო ხანმა. ქმარი არ ჩანდა. დავიანებოთ შიშით შეპყრობილი თვითონ ვაგვეშურე ვამოცემლობისაკენ, რომლის წინ, შესასვლელში, პატარა ბაღი იყო. და, აი, უცებ ვხედავ, ხის ძირას ჩემი ქმარი ვიდრე ფრანგ ქალთან სკამზე არსებულ ზეს და ნებივრებს მე მათ შეუძენგნავდა ისეთ დროს დავაღებოთ თავზე, როცა ერთამანეთს კოცინდებო. იმ დღეს ცოცხალ კიბდა და ხელში დავკეთო ქალმა მეტრა. დალატიო შეურაცხყოფილმა ეს ქალმა ერთი მაგრაღ ვუთავაზე ჯერ ჩემს ქმარს, მერე იმ ქალს, ქმარს ანუ მისი ქალიშვილი გამოვლოვრე ხელთან, სწრაფად შეგტარაილი, გამომცემლობაში შევიბრინეთ, ლამაზ უყვანი ჩასული შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ ხელში ამაუად დავიჭირე, სასტუმროში დავბრუნდი და დაუყოვნებლივ ვამოვცემ-

მეორე დღით, ვაგენებისას, იქაურობას ვაგეცდილი და ვაგეგარმეთ შეტევა ქალქ იასის ასაღებდ. მერე, ცხადია, არცა შემეხვედრია მე ის ქალი, მაგრამ მისი ნაამბობი ყველაზე ცოცხლად შემომჩრა ომსაგროინდელი მთელი ჩემი მისმე ისტორიდან. და, აღბათ, იმითმ, რომ იგი რუსთაველის გენის უსაზღვრო ძაღს ვამოხატავს. — დასარწმუნე თავის მხრივ სერგომ და ხელში ნაწვლები ქეჩი ზღვაში ვადაისროლა.

საბჭოთა არმიის ყოფილი ოფიცრის ეს უბრალო, შეუღამაზე-ბელი, მაგრამ წრფელი და საყურადღებო ნაამბობი, რომელიც შემდეგ სიტყვა სიტყვით ჩავიწერე, ჩვენი ზრთით, მთელი რიგი დამაფუძრებელი, საბჭოთა საიქიოსის აღმშენებელი. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ვაგმოცემით ჩვენთვის ვაურკვეველია რუმინელი ქალიშვილი და მისი სიძის სრული ვინაობა, მასში მითრობილი ძირითადი ფაქტობრივი მასალის სისწორე ადვილად დასადგენია. და, მასსადაც, თვით ვაგმოცემის რალოვანი მასწავლებლისათვის იღებს, ეს კი შესაძლებლობას ვაგვძლევს ვაგაეთით ზოგიერთი საგარეოდ დასწავლა.

ურთიერთობა, უნდა აღინიშნოს, რომ ომისწინა პერიოდში შოთა რუსთაველის სახელის პოპულარობა უკრობის ქვეყნებში საგრანობი გაცხადდა. „ვეფხისტყაოსანი“ დაწერიდან 750 წლისთავის სათუთლო თარიღის აღნიშვნის შედეგად. 1938 წელს პარიზში ფრანგულ ენაზე მართლაც გამოიცა გ. ვაგნავასა და ანი მარსელის მიერ თარგმნილი „ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც, მიუხედავად პროზული ხასიათისა, გზას უკავიადა გენიალურ პოეტს ვერსოელი მკითხველებისაკენ.

სწორედ ამ თარგმანზე შეიძლებოდა სპეციალური შეკვეთა მიეღო გამომცემლობა „ფორმე-დიდის“ 1) 1939 წელს, რომელზედაც ლამაზარა რუმინელი ქალის ნაამბობი და რომლის არსებობაც ვაგვამა შექარესტელ არისტოკრატი ბრანკოვსკისათვის არც ისე ძნელი იქნებოდა.

მაგრამ ამ შემთხვევაში საიქიოსის წმინდა ეთნოგრაფიული მხარეა ჩვენთვის საინტერესო. როგორც ვიცით, საქართველოში „ვეფხისტყაოსანი“ მხოთვად გატანების ეროვნული ტრადიცია ამ პოეტის შექმნის დროდად არსებობდა და მას რამდენიმე საუკუნის ისტორია აქვს. რა გზით, რა ძირებითა და ნივთებით ამოიყარა ქვობრივ ამ ტრადიციამ რუმინეთში, სახელდობრ ბუქარესტში, იმ დროს, როცა ჩვენში იგი უკვე თითქმის დაწყებული იყო მიცემული? რატომ დაინდვამინე ბრანკოვსკის გვარი აღმჩინდა ამ ტრადიციის ვამოცემობელი რუმინეთში? ხომ არ არის აქ რამე ისტორიული თანდაზმობევა? ხომ არ ვხვდნენ რამე კუთხით ახალ შუქს თვით მოყვნილი მაკალით რუმინეთ-საქართველოს კულტურული

სამონასტრო-საეკლესიო და სხვა საკვლელომელო დაწესებულებათა ხასიონი იგი ნერგავდა წერობრივი სახითის საუკეთესო, კეთილშობილურ ტრადიციებს. სამიტროპოლიტო სტამბებში სლაფურ, ბერძნულ და რუმინულ ენებზე დაბეჭდილ წიგნებში ანთიმოზი სავარგებოდ უსვამდა ხაზს თავის „ძირით ქართველობას“ და ამით იმთავითვე უყრიდა საფუძველს რუმინეთ-საქართველოს კულტურული ურთიერთობას, რომელიც შემდგომ, მე-18 საუკუნის დასასრულისათვის, ბესიკის რუმინეთში (იასში) ყოფნით, კიდევ უფრო განმტკიცდა და ვაგნარდა. მ. ვახტანგის, ე. პიკოსის, ცნობებით, რუმინეთში ანთიმოზის მიერ მოწოდებულ სტამბებში წიგნების იბეჭდებოდა აგრეთვე ქართულ ენაზედაც. მართებულად მიუთითებს აქედ. ა. შანიძე, რომ სწორედ რუმინეთად, კერძოდ, ამ ქვეყანაში ანთიმოზის მოღვაწეობის დროიდან უნდა მოდიოდეს ჩვეულება ქართულად დაბეჭდილ წიგნებზე „ბაგრატიონთა დარბაზის მოთავსების“ (პროფ. ა. შანიძე, „ქართული სტამბის ისტორიისათვის“, იმ. „ლიტერატურული მემკვიდრეობა“, ტ. I, 1935 წ. გვ. 157).

უდიდესი როლი შეასრულა ანთიმოზს საქველმოქმედო ვახტანგ მეექვსის მიერ თბილისში პირველი ქართული სტამბისა და პირველი ქართული წიგნების ბეჭდვის მოწყობა-მოწყობეობის საქმეში. შემთხვევით არ არის, რომ საქართველოში ჩამოსული პირველი მესტამბე მისივე სტეფანეშვილი იყო ეროვნებით არა მხოლოდ რუმინელი (ვლახეთელი), არა მკედ თვით ანთიმოზს ქართველის მოწვევა. იგი იყო პირადად მის მიერ ვამოზავნილი ვახტანგ მეექვსესთან რუმინეთში ჩამოსხმული ქართული საოცებითა და სხვა სასტამბო მასალათი. მწელი დასაქრებელია ანთიმოზი არ დაინტერესებულყო მისი წარმოგზავნილის მოშობის შედეგებით ან თვით მისი მოწვევის — მიხეილ სტეფანეშვილის რამე გზით არ ეცადა თვითონ ღილსულო მასწავლებლის ცნობის მოყვარეობის დაკმაყოფილება ამ მხრივ.

იმ ხანად რესპუბლიკურ ვაგნებში გამოკვეყნებული იყო ცნობა ხელოვნებისა და ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებებისათვის შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიის დაწესების შესახებ. და, აი, ზღვის პირზე დასვენებისას, ჩვენი საუბარიც ეროვნული კულტურის განვითარების ამ დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიების გარშემო ვაივალა. შოთა რუსთაველის სახელობის ვაგონებზე სერგოს უნებურად სახე რაღაც არაჩვეულებრივად ვაგებწყნდა და თითქოს მოზობილდებოდა მისთვის:

— თავს თუ არ შეგაწყნეთ, ომის-დროინდელი ჩემი ბიოგრაფიიდან მოგუყვებით ერთ ეპიზოდს, რომელიც მუდამ მაგონებს ჩვენი დიდებულ პოეტის სახელის სხენება და რომელიც დაღმდე არავისთვის მითქვამს.

— ბრძანეთ, სიამოვნებით მიგისმენთ. — ვუპასუხე მე და ქვიშაზე ვაგვიწილ ქალგის ჩრდილს უფრო გულმოდგინედ ამოვეფარე, რათა სურბორის დროს მუხდრობა არ დამერღვია მისთვის. სერგომ უბის წინადაც ამოიღო, საქორი ვეგრად სურადღებოდა ჩაიხდა, მერე კვლავ მოზობილდებოდა დაიწყო:

— 1944 წლის აგვისტოში უკრაინის მეორე ფრონტის ქარები მარშალ მალინოვსკის მეთაურობით რუმინეთში შევიდნენ და ქ. იასის მისადგომებთან ვაჩაიდეს ბრძოლები. საღამო დადგა. ღამის ვასათვად ერთ განაპირა სახლში შევიდა რამდენიმე წითელარმიელთან ერთად. სახლის პატრონი შუახანის მარტოხელა ქალი ამოჩინდა 12-13 წლის ვაგონათი, რუსულად ვაჩვენებოთ ლაპარაკობდა, მაგრამ მანვე გვაგებინებდა თავის სათქმელს. ურთიერთმისაღმების შედეგად ვაითათოდ ვამოგვიტანა, თუ საიდან ვიყავით, რა ერგებოდა. მე საქართველოდან ვარ მეთქი ვუთხარი.

— ჯორჯიენ? — უცებ აღტაცებით შემეცოცხლა ის.

— დიას! — ვუპასუხე მე. უწოთი დავტარდა, შემომჩარდა, მერე თითქოს ვაგვეწყნებოთ დიდ ხნის ნაცნობი ვაისხნაო, — შოთა რუსთაველის იცნობთ? — მკითხა მან მაშინვე დიდი ცნობისმოყვარეობით. — შოთა რუსთაველის როგორ არ ვიცნობ. მისი „ვეფხისტყაოსანი“ ჯერ კიდევ მოწაფეობის დროს მაქვს უკითხული. — ვუპასუხე მე ოღონე ვაგვიჩვენებთ, რაღვან ვერ წარმოგვადგინა საიდან უნდა სცოდნოდა ამ რუმინელ ქალს ჩვენი საუკრბოლი პოეტის სახელი.

1. გ. ვაგნავასა და ანი მარსელის მიერ ილუსტრირებული თარგმანი დაბეჭდილია ამ გამომცემლობის მიერ, 1938 წ., 278 გვ.

